

الحمد لله رب العالمين

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده هنر و معماری، گروه ارتباط تصویری

پایان نامه برای دریافت کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: تصویرسازی

عنوان

بررسی نگاه سورنالیسم یا فراواقعگرایانه در آثار تصویرگران ایرانی (از سال 1340 تا امروز)

استاد راهنما

دکتر یعقوب آژند

استاد مشاور

منوچهر رخشان

پژوهشگر

زهرا توحیدتبار

تابستان 1392

Islamic Azad University

**Central Tehran Branch
Faculty of Art and Architecture
Department Of Graphic Design**

"M.A." Thesis

On : Illustration

Subject

**The survey of the review of surrealism in Iranian illustrators
works (since 1340)**

Thesis Advisor

Dr.yaghub Azhand

Consulting Advisor:

Mr. Manuchehr Rakhshan

By

Zahra Tohidtabar

Summer 2013

تشکر و قدردانی

بدینوسیله از اساتید بزرگوارم آقایان یعقوب آژند و منوچهر
رخشان ، به خاطر راهنمایی های ارزنده شان و کمک های
بی دریغشان در جهت بهبود کیفیت این پایان نامه بی
نهایت سپاسگزارم.

تقدیم به

تقدیم به پدر و مادر بزرگوارم و همه ی کسانی که در تربیت و تعالی اینجانب نقش ایفا نموده اند و همواره یار و مشوقم بوده و گام هایم را در پیمودن راه تحصیل استواری بخشیده اند.

فهرست مطالب

1	چکیده.....
1	کلیدواژه.....
2	فصل 1: کلیات طرح
3	مقدمه.....
3	1-1- بیان مسئله.....
2	2-1- اهداف تحقیق.....
3	3-1- اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن.....
3	4-1- سوالات تحقیق.....
4	5-1- فرضیه های تحقیق.....
4	6-1- روش تحقیق.....
4	7-1- جامعه و حجم نمونه.....
5	8-1- محدودیت ها و مشکلات تحقیق.....
5	9-1- پیشینه تحقیق.....
7	فصل 2: نگاهی به هنر مدرن در ایران
8	مقدمه.....
9	1-2- تعریف مدرنیسم.....
9	2-2- شکل گیری هنر مدرن.....
10	3-2- ورود مدرنیسم به ایران.....
14	4-2- مدرنیسم در ایران.....
18	فصل 3: آشنایی با سبک سورئالیسم
19	مقدمه.....
20	1-3- تعریف سورئالیسم.....
25	2-3- نظریه فروید و سورئالیسم.....
28	3-3- سورئالیسم ایرانی.....
31	4-3- تفاوت الهامات عرفانی با رویاهای سورئالیستی.....
33	فصل 4: جایگاه سورئالیسم در هنر معاصر ایران
34	1-4- گرایش به سورئالیسم.....
35	2-4- نقاشان سورئالیست ایران.....
53	فصل 5: ویژگی های تصویرگری ایران از دهه ی 40 تا به امروز

54	1-5- ویژگی های تصویرگری در دهه ی 40
59	2-5- ویژگی های تصویرگری در دهه ی 50
63	3-5- ویژگی های تصویرگری در دهه ی 60
89	4-5- ویژگی های تصویرگری در دهه ی 70
93	5-5- ویژگی های تصویرگری از دهه ی 80 تا به امروز

98 فصل 6: بررسی تأثیر سورئالیسم بر تصویرسازی در ایران

99	1-6- نگاه سورئالیستی در تصویرسازی های دهه ی 40 تا به امروز
101	2-6- خیال پردازی در تصویرسازی سورئالیسم
104	3-6- معرفی چندتن از تصویرگران سورئالیست ایرانی

138 فصل 7: فتومونتاژ و کاربرد آن در سورئالیسم

139	1-7- تعریف فتومونتاژ
141	2-7- کاربرد فتومونتاژ در سورئالیسم

142	نتیجه گیری
145	فهرست منابع تصاویر
147	فهرست منابع

152	گزارش کار عملی
-----	----------------

فهرست تصاویر

1. بدون عنوان، سهراب سپهری، عکس از نگارنده.....37
2. بدون عنوان، سهراب سپهری ، کتاب نقاشی ها و طرح های سهراب سپهری.....38
3. بدون عنوان، سهراب سپهری ، کتاب نقاشی ها و طرح های سهراب سپهری.....38
4. بدون عنوان، حسین کاظمی، کتاب پیشگامان نقاشی معاصر ایران40
5. تارزن، حسین کاظمی، کتاب اوج های درخشان هنر ایران40
6. از مجموعه پرندگان تاها، تاها بهبهانی، عکس از نگارنده41
7. بدون عنوان، ایران درودی، سایت بی بی سی44
8. بدون عنوان، ایران درودی، سایت بی بی سی45
9. بدون عنوان، ایران درودی، سایت بی بی سی45
10. بدون عنوان، علی اکبر صادقی، عکس از نگارنده.....48
11. بدون عنوان، علی اکبر صادقی، عکس از نگارنده.....48
12. سوار قوش به دست، منصور قندریز، کتاب نقاشی ایران از دیرباز تا امروز49
13. بدون عنوان، منصور قندریز، کتاب اوج های درخشان هنر ایران49
14. آدم های توخالی، مرتضی کاتوزیان، کتاب برگزیده آثار استاد مرتضی کاتوزیان.....51
15. پرنده و کتاب، مرتضی کاتوزیان، کتاب برگزیده آثار استاد مرتضی کاتوزیان.....52
16. عالمی از نو باید ساخت و زنو آدمی، مرتضی کاتوزیان، کتاب برگزیده آثار استاد مرتضی کاتوزیان.....52
17. ماهی سیاه کوچولو ، فرشید مثقالی، کتاب ماهی سیاه کوچولو.....58
18. بدون عنوان، نورالدین زرین کلک، کتاب آ- اول الفباست.....69
19. بدون عنوان، نورالدین زرین کلک، کتاب آ- اول الفباست.....69
20. بدون عنوان، نورالدین زرین کلک ، کتاب از آب ها.....69
21. من و خارپشت و عروسکم ، فرشید مثقالی، کتاب من و خارپشت و عروسکم.....71
22. مازن ، اثر فرشید مثقالی، کتاب مازن.....71
23. بدون عنوان، فرشید مثقالی، عکس از نگارنده.....98
24. بدون عنوان، علی اکبر صادقی، کتاب کودک و تصویر 2.....105
25. بدون عنوان، علی اکبر صادقی، کتاب کودک و تصویر 2.....105
26. شاهنامه، علی اکبر صادقی، عکس از نگارنده.....106
27. بدون عنوان، نورالدین زرین کلک، کتاب اگر می توانستم.....108
28. بدون عنوان، نورالدین زرین کلک، کتاب اگر می توانستم.....109

29. بدون عنوان، نورالدین زرین کلک، کتاب اگر می توانستم..... 109
30. تصویر کتاب مارمولک کوچک اتاق من ، فرشید مثقالی، عکس از نگارنده..... 111
31. تصویر کتاب مارمولک کوچک اتاق من ، فرشید مثقالی، عکس از نگارنده..... 111
32. خروزن، فرشید مثقالی، کتاب مازن..... 112
33. زنس، فرشید مثقالی، کتاب مازن..... 112
34. بدون عنوان، محمدعلی بنی اسدی، کتاب بین ما شمعدانی است..... 114
35. بدون عنوان، محمدعلی بنی اسدی، کتاب بین ما شمعدانی است..... 114
36. بدون عنوان، محمدعلی بنی اسدی، کتاب بین ما شمعدانی است..... 114
37. تصویر کتاب نامه های زینب ، محمدرضا دادگر، عکس از نگارنده..... 117
38. تصویر کتاب نامه های زینب ، محمدرضا دادگر، عکس از نگارنده..... 117
39. یک حرف و دو حرف ، محمدرضا دادگر، کتاب یک حرف و دو حرف..... 117
40. بدون عنوان، نسرین خسروی، عکس از نگارنده..... 119
41. بدون عنوان، نسرین خسروی، عکس از نگارنده..... 119
42. بدون عنوان، نسرین خسروی، عکس از نگارنده..... 120
43. بدون عنوان، نسرین خسروی، نگارنده..... 120
44. خاطره رویای کودکی ، پژمان رحیمی زاده، عکس از نگارنده..... 121
45. تصویر کتاب بیست افسانه ایرانی ، پژمان رحیمی زاده، عکس از نگارنده..... 122
46. تصویر کتاب بیست افسانه ایرانی ، پژمان رحیمی زاده، عکس از نگارنده..... 122
47. کارنامه اردشیر بابکان، پژمان رحیمی زاده، کتاب کودک و تصویر 2..... 123
48. بدون عنوان، پژمان رحیمی زاده، کتاب کودک و تصویر 2..... 124
49. بدون عنوان، پژمان رحیمی زاده، کتاب کودک و تصویر 2..... 124
50. الیاس، حافظ میر آفتابی، عکس از نگارنده..... 125
51. باید به فکر فرشته بود ، حافظ میر آفتابی، عکس از نگارنده..... 126
52. ایوب، حافظ میر آفتابی، عکس از نگارنده..... 127
53. بدون عنوان، حافظ میر آفتابی، کتاب ایوب..... 128
54. باغ وحش آسمان، ابوالقاسم ممتازی، عکس از نگارنده..... 130
55. باغ وحش آسمان، ابوالقاسم ممتازی، عکس از نگارنده..... 130
56. باغ وحش آسمان، ابوالقاسم ممتازی، عکس از نگارنده..... 131
57. شیر آب و بشقاب چینی گلدار، علی مفاخری، عکس از نگارنده..... 132
58. پیامبری از کنار خانه ما رد شد، عطیه مرکزی، عکس از نگارنده..... 132
59. دختری ساکت با پرنده های شلوغ، مانلی منوچهری، عکس از نگارنده..... 133
60. بدون عنوان، مانلی منوچهری، عکس از نگارنده..... 134
61. بدون عنوان، مانلی منوچهری، عکس از نگارنده..... 134
62. بدون عنوان، مانلی منوچهری، عکس از نگارنده..... 135
63. هواخوری با پروانک، مانلی منوچهری، عکس از نگارنده..... 135

64. دیو سیاه دم به سر، مهکامه شعبانی، عکس از نگارنده 136
65. مادر بزرگ را در ماه دیدم، مهکامه شعبانی، عکس از نگارنده 136
66. بدون عنوان، مهکامه شعبانی، عکس از نگارنده 137
67. بدون عنوان، مهکامه شعبانی، عکس از نگارنده 137

چکیده

این پایان نامه مروری بر پیشینه هنر مدرن در ایران و پدیده نوگرایی در نقاشی معاصر ایران که تحت تاثیر گرایش‌های مدرنیستی غرب از جمله نهضت سورئالیسم اروپا شکل گرفت، صورت گرفته است. از این رو در این پایان نامه به بازخوانی این جریان مدرنیستی و به مضمون‌های زیباشناختی سورئالیسم در ایران پرداخته شده است.

اهداف پژوهش: هدف از انجام این پایان نامه بررسی تئوری و نظریه‌ی سورئالیسم و تاثیر آن بر ادبیات، نقاشی و در نهایت تصویرسازی در ایران و همچنین بررسی جایگاه این سبک در آثار نقاشان و تصویرگران ایرانی و نیز معرفی این هنرمندان و آثارشان است.

روش پژوهش: روش پژوهش این پایان نامه به صورت جمع‌آوری مقالات، مجلات، کتب و نمونه‌های تصویری مرتبط با موضوع و همچنین بهره‌گیری از روش وصف، ارزیابی و تحلیل است.

طرح پژوهش: در این پژوهش ابتدا چارچوب فکری سورئالیست‌های غربی و ایرانی، ایده‌ها و افکار آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت و در مرحله‌ی بعد به معرفی تعدادی از نقاشان و تصویرگران ایرانی و آثارشان پرداخته شد.

نتیجه‌ی کلی: هر سبک هنری که به وجود می‌آید، تأثیراتی در هنر دیگر ملل می‌گذارد. سورئالیسم از جمله سبک‌های هنری است که بعد از دهه‌ی 30، به صورت جنبشی در میان هنرمندان ایرانی به کار گرفته شد. این هنرمندان موفق شدند با تلفیق سورئالیسم، عرفان شرقی و نمادهای بومی ایران و با فکری متفاوت از هنرمند غربی، زبان تصویری نویی به وجود آورند.

علاوه بر آن گرایش به سورئالیسم و گسترش خیال‌گرایی و در بین تصویرگران معاصر ایرانی انکارناپذیر است، تا آن جا که تصویرگری واقع‌گرایانه حتی در ادبیات مستند به پایین‌ترین حد خود رسیده است. گویی بیان برخی اندیشه‌ها، قصه‌ها و رویاها جز در فضای سورئالیستی و فراواقعی، در فضای دیگری ممکن نیست.

واژگان کلیدی: سورئالیسم، فراواقع‌گرایانه، تصویرگران، ایرانی

مقدمه

با ورود مدرنیسم به ایران، هنرمندان ایرانی تحت تأثیر مکتب های هنری غرب قرار گرفتند. از جمله این مکتب های هنری که طرفدارانی در ایران پیدا کرد و ابتدا بر ادبیات، سپس در هنرهای تجسمی و سینما نفوذ کرد، مکتب سورئالیسم بود. در این پایان نامه به بررسی نگاه سورئالیسم در آثار نقاشان و تصویرگران ایرانی پرداخته می شود، این هنرمندان معرفی شده و آثارشان مورد تحلیل و بررسی قرار می گیرد.

قلمرو زمانی این تحقیق، با توجه به محدودیت زمان و گستردگی آثار، تقریباً 50 سال اخیر را در برمی گیرد. در ابتدا بررسی و مطالعه این موضوع در میان کتب و مقالات مختلف صورت گرفته و با تجزیه و تحلیل آن ها به نتیجه گیری رسیده شده است.

فصل اول

کلیات طرح

1-1 بیان مسئله

با توجه به رشد روز افزون نگاه سورئالیسم در آثار تصویرگران ایرانی در سالهای اخیر و به دلیل جذابیت این موضوع و کمبود منابع کافی در این زمینه لازم دیده شد به بررسی اینگونه از آثار از نگاهی تازه و از زاویه ای جدید پرداخته شود.

همان طور که می دانیم این تصاویر از ذهن ناخودآگاه انسان سرچشمه گرفته و به همین دلیل با روحیه ی خلاق و غیرزمینی کودکان ارتباط نزدیکی برقرار می کند و از این جهت است که مورد توجه بسیاری از تصویرگران در حوزه کودک و نوجوان قرار گرفته است.

2-1 اهداف تحقیق

- بررسی تئوری و نظریه ی سورئالیسم و تأثیر آن در ادبیات، نقاشی و تصویرسازی ایران
- اشاره به اهمیت و جایگاه سورئالیسم در آثار تصویرگران معاصر ایرانی
- بررسی و شناخت سورئالیسم در تصویرسازی و بهره گیری از دستاوردهای این پایان نامه برای تصویرسازی های امروزی.

3-1 اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن

بررسی جایگاه سورئالیسم با توجه به اهمیت روزافزون آن در حوزه تصویرسازی و تأثیرات این مکتب بر نقاشان معاصر ایران و روشن سازی وجوه آن از زوایای گوناگون، به ویژه بررسی آن در آثار شماری از تصویرگران کتاب های کودک.

علاقه نگارنده برای درک و دریافت تأثیرات یاد شده در تصویرسازی جدید ایران، موجب انتخاب آن به عنوان پایان نامه کارشناسی ارشد گردید.

4-1 سوالات تحقیق

- 1- ورود مدرنیسم به ایران از چه زمانی است؟
- 2- اولین نقاشی سورئال ایرانی را به چه کسی نسبت می دهند؟
- 3- اولین نقاشان سورئالیست ایرانی چه کسانی بودند؟

- 4- تأثیر سورنالیسم بر آثار تصویرگران ایرانی از چه زمانی آغاز می شود؟
- 5- کدام تصویرگران ایرانی در این حوزه تصویرسازی کرده اند؟
- 6- آیا گذر زمان، تغییری در نگاه سورنالیسم در آثار تصویرگران ایرانی ایجاد کرده است؟
- 7- آیا نگاه سورنالیستی برای تصویرسازی کتاب های کودکان مناسب است؟ چرا؟
- 8- کدامیک از تصویرگران معاصر ایران، بیشتر از دیگران به سورنالیسم پرداخته است؟

5-1 فرضیه های تحقیق

- 1- اولین نمونه ی نقاشی سورنالیست از حسین کاظمی است، با عنوان «زن اثری» و برای کتاب بوف کور کشیده شده است.
- 2- هنرمندان ایرانی تحت تأثیر سورنالیسم غربی اما با دید شرقی، آثاری متفاوت خلق کردند.
- 3- در سال های بعد از انقلاب به خصوص در سال های اخیر گرایش به خیال و نگاه سورنالیستی در بین نقاشان و تصویرگران ایرانی رشد داشته است.

6-1 روش تحقیق

روش تحقیق در این پایان نامه روش استقرایی (Inductive) یعنی رسیدن از جزئیات به کلیات، با سه پروسه وصف، ارزیابی و تحلیل و یا دریافت چپستی و چگونگی و چرایی یافته های تحقیق است. نگرش نقادانه علمی بر کل یافته ها حاکم است.

7-1 جامعه و حجم نمونه

بررسی آثار و شناخت هنرمندان سورنالیست ایرانی، از جمله: صادق هدایت در حوزه ادبیات، حسین کاظمی، سهراب سپهری، ایران درودی، علی اکبر صادقی، مرتضی کاتوزیان و ... در حوزه نقاشی، فرشید مثقالی، نورالدین زرین کلک، نسرین خسروی، محمد علی بنی اسدی، محمد رضا دادگر، پژمان رحیمی زاده، حافظ میرآفتابی و ... در حوزه تصویرسازی.

8-1 محدودیت ها و مشکلات تحقیق

یکی از مشکلات این پژوهش کمبود منابع کافی و معتبر در خصوص موضوع آن بود. با وجود این، در این پژوهش تنها از منابع مستند و مکتوب استفاده شده است. البته از دانسته‌ها و برداشت‌های شخصی در تجزیه و تحلیل آثار نیز استفاده شده که با استدلال و استنتاج همراه است.

9-1 پیشینه تحقیق

پیش از این پایان‌نامه، تأثیر سورئالیسم در ایران، تنها در حوزه‌ی ادبیات، نقاشی، انیمیشن و دیگر هنرهای کاربردی مورد بررسی و تحقیق قرار گرفته بود.

همانطور که اشاره شد پایان‌نامه‌ای با نگاه سورئالیسم در تصویرسازی یافت نشد، اما با این وجود با مطالعه و بررسی پایان‌نامه‌ها و کتب مرتبط با این موضوع اطلاعات خود را کامل کرده و به یک جمع‌بندی کلی رسیده شده است.

از پایان‌نامه‌های مرتبط با این موضوع می‌توان به پایان‌نامه‌های زیر اشاره کرد:

- پایان‌نامه محمود موسایی سنجره‌ای با عنوان "انسان، زندگی و سورئالیسم"، 1382، در مقطع کارشناسی ارشد
- پایان‌نامه فرزین رئیس طوسی با عنوان "سورئالیسم در هنرهای کاربردی و تأثیر آن بر انیمیشن"، 1389، در مقطع کارشناسی ارشد
- پایان‌نامه شیما شریفی کوشا با عنوان "بررسی زمینه‌های پیدایش نقاشی مدرن در ایران"، 1388، در مقطع کارشناسی ارشد
- پایان‌نامه فاطمه نغنه عباسپور با عنوان "زیبایی‌شناسی توهم در نگاه سورئالیسم"، 1387، در مقطع کارشناسی ارشد

فصل دوم

نگاهی به هنر مدرن در ایران

مقدمه

«از آغاز قرن پانزدهم میلادی تا سال 1660 عصر نوزایی یا رنسانس نامیده شده است ، از این دوره به بعد گوهر واقعی طبیعت ، دیگر در قلمرو مخلوق مورد بحث قرار نمی گرفت و طبیعت خود در ذات الهی سهیم شد و قدرت الهی در متن طبیعت جاری و ساری گردید ، در این میان مرز میان آفریدگار و آفریده از میان رفت . در سایه این طرز تفکر ، بشر مدرن ، نگرش جدیدی به هستی و انسان پیدا کرد . تا قبل از مدرنیسم ، تفکر ، ریشه در ایمان دینی داشت ، در این تفسیر جدید ، انسان مقامی تازه یافت . انسان مدرن که بر خلاف گذشته به خویشتن پناه برد ، مبدل به سوژه شد و هم زمان با آن ، همه موجودات ، ابژه این سوژه شدند . اگر بخواهیم منصفانه و عمیق قضاوت کنیم ، ریشه های مدرنیسم و فلسفه مدرن ، حتی به قبل از دکارت باز می گردد . سده های هفدهم و هجدهم در غرب عصر خرد نامیده می شود و البته سده هجدهم به عصر روشنگری هم موسوم است . طی این قرن ها بنیان فلسفی و سیاسی مدرنیته پی ریزی شد . از نظر فرهنگی ، در این دوره هنرها و علوم ، کاملاً از زیر سلطه مذهب خارج شدند و جدل میان کهنه گرایان و نوگرایان در تمام طول این دوره ادامه یافت» (افشار مهاجر ، 1384 ، ص 9-10 ، به اختصار).

1-2 تعریف مدرنیسم

«واژه مدرن، مشتق از ریشه لاتینی (modo) به معنی امروزی یا آنچه امروز رایج است معنا می‌دهد. مدرن در دوره‌ها و مکان‌های مختلف، برای متمایز کردن شیوه‌های معاصر از سنتی بکار رفته و اصولاً می‌تواند به هر حوزه‌ای از زندگی اطلاق شود. این هنر، زاینده‌ی تحولات فکری، اجتماعی و تاریخی عصر مدرنیته و نتیجه‌ی قهری دستاوردهای علمی و نظری آن است. مدرنیسم امری مداوم و شالوده‌ای پیوسته در حال دگرگونی است، هنر مدرن نیز به تبع آن یک فهم سیال است که لحظه‌ی تولد آن تا حدودی مشخص، لیکن هنگامه‌ی افول آن مبهم و غیر قطعی است» (همان منبع، مقدمه).

2-2 شکل‌گیری هنر مدرن

لغو حقوق و امتیازات اشراف و فئودال‌ها، تدوین اعلامیه حقوق بشر، تولید انبوه کالا و ساخت انواع ماشین‌آلات صنعتی، ایجاد شهرهای بزرگ و شکل‌گیری طبقه متوسط شهرنشین از جمله دستاوردهای نوینی بود که پس از انقلاب صنعتی کبیر فرانسه پدیدار شدند. هنر در این شرایط مخاطبان تازه‌ای یافت. مخاطبان و حامیان هنر و ادبیات، دیگر فقط اشراف و دربار کلیسا نبودند، بلکه طبقه متوسط شهری، مخاطبان تازه‌ان بودند. در چنین شرایطی قواعد و قالب‌های هنر آکادمیک به تنهایی نمی‌توانست پاسخگوی نیازهای نو باشد. هنرمند اروپایی که از حصار سنت‌های پوشیده‌رها شده بود در بستر متغیر و متحولی که شرایط اجتماعی پیش روی او نهاده بود به نفعی سنت هنری پانصدساله اش پرداخت. پس از قرن 19 تمرین آزادی هنرمند مبنای رشد مدرنیسم شد. هنرمندان نه فقط شروع به رها کردن خود از قواعد آکادمیک کردند بلکه سعی نمودن به سلیقه عموم و خریداران تابلوهای نقاشی نیز اعتنای کمتری کنند. نقاشی شبیه‌رشته‌ای مانند فلسفه شده بود و به تدریج از حالت یک حرفه عادی که رموزش از استاد به شاگرد منتقل می‌شد به درآمده بود و مشتاقانش باید در آکادمی‌ها آن را فرا می‌گرفتند) (افشار مهاجر، 1384، ص 14-16).

3-2 ورود مدرنیسم به ایران

با ورود سفرای خارجی به ایران در عصر صفوی و پیشکش تمثال‌های امپراتوران اروپایی به شاهان صفوی، همچنین سفر نقاشان اروپایی به قزوین و اصفهان و کار و تعلیم آنها، هنرمندان ایرانی با نقاشی رنگ و روغن بر بوم آشنا شدند و این آشنایی با متناسازی نگارگران ایرانی از روی کارهای فرنگی آغاز شد. البته رفتن هنرمندان ایرانی به هند و آمدن نقاشان هندی به ایران بر رونق فرنگی سازی افزود. شوق متناسازی آثار فرنگی و ذوق یادگیری شیوه‌های اروپایی بین هنرمندان ایرانی در عصر زند و قاجار همچنان استمرار داشت تا اینکه با از دنیا رفتن محمودخان صبا و صنیع الملک و ورود کمال الملک در دربار ناصری دو حادثه

صورت پذیرفت؛ دوره ایجاد تعادل بین نقاشی ایرانی و غیر آن پایان گرفت. از سوی دیگر کمال الملک توانست با قریحه فراوان خود، آرزوی چند صدساله نقاشان ایرانی را که می خواستند عین نقاشان فرنگی کار کنند، تحقق بخشد و به اوج کاربرد شیوه کلاسیک در مضامین ایرانی دست یابد و با چنین روندی، از اهمیت نگارگری جاری در نسخه های چند قرنی کاسته شد. (مجابی، 1388، ص 12).

می توان گفت، از دل مدرسه سنتی کمال الملک نقاشی مدرن سر بر کشید. «در حیطه ی هنرهای تجسمی، گرایش به مدرنیسم از زمانی شدت گرفت که کمال الملک در سن 93 سالگی در گذشت (27 مرداد ماه 1319 ش) و در مهر ماه همان سال اسماعیل مرآت وزیر معارف وقت، دانشکده هنرهای زیبای تهران را پس از شش سال از تأسیس دانشگاه تهران تأسیس کرد (مجابی، 1376، ص 4). در آن دانشکده رشته های نقاشی، مجسمه سازی و معماری تدریس می شد و با استادان فرانسوی و تعدادی از هنر آموختگان مکتب کمال الملکی هم چون علی محمدحیدریان و ابوالحسن صدیقی به سرپرستی آندره گدار¹، (ایران شناس فرانسوی) اداره می شد. روش تدریس در دانشکده بر اساس الگوهای مدرسه هنرهای زیبای پاریس² بود و اسلوب مکتب های امپرسیونیسم³ و پست امپرسیونیسم⁴ آموزش داده می شد. مکتب های نقاشی که در غرب بیش از پنجاه سال از پیدایش آنها می گذشت» (پاکباز، 1378، ص 591) «البته نه با وفاداری کامل به اسلوب آن مکاتب بلکه نوعی امپرسیونیسم که در اصطلاح آن را «قلم آزاد» می خواندند و در واقع کلاسی سیسمی⁵ بود که اندکی مسامحه در آن راه یافته بود و چندان ربطی به نوآوری های امپرسیونیست های اروپایی نداشت و از طرف دیگر تنها مکانی که آثار این هنرجویان را به نمایش می گذاشت، انجمن فرهنگی وابسته به سفارت خانه های خارجی بودند. زیرا در آن زمان مکان هایی به عنوان گالری یا نگارخانه برای نمایش آثار هنری وجود نداشت» (همان منبع، ص 7)

نقاشی مدرن اگرچه توسط هنرمندان پیشتازی چون ابوالحسن صدیقی در اوایل قرن شمسی حاضر آغاز شد اما رواج آن به حدود سال های آغازین دهه ۲۰ باز می گردد یعنی با گشایش هنرکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران که در سال ۱۳۱۹ (پس از تعطیل شدن مدرسه کمال الملک) شکل گرفت. هنرآموختگان اولین دوره (۱۳۲۴-۱۳۱۹) (یعنی جلیل ضیاءپور، حسین کاظمی، جواد حمیدی که حین تحصیل و پس از آن به خلق آثار امپرسیونیستی که خود آن را قلم آزاد می نامیدند) می پرداختند، آثار خود را در اولین سالن های هنری آن دوره یعنی جاهایی چون انجمن خروس جنگی، انجمن روابط فرهنگی ایران و شوروی و ایران و فرانسه به نمایش گذاشتند و چالش ۲۰ ساله یی بین سنت و مدرنیسم را آغاز کردند، بی آنکه مخالفان دو سوی جبهه به درستی دانسته باشند که سنت چیست و عرصه های هنر نو کدام است (مجابی، 1388، ص 12).

Andr Godard¹

Beaux Arts²

Impressionism³

Post-Impressionism⁴

Classicism⁵